

Súd:	Najvyšší súd SR
Spisová značka:	5Sžo/17/2013
Identifikačné číslo spisu:	6012200895
Dátum vydania rozhodnutia:	31.10.2013
Meno a priezvisko:	JUDr. Jana Baricová
Funkcia:	sudca
ECLI:	ECLI:SK:NSSR:2013:6012200895.1

ROZSUDOK

Najvyšší súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedníčky senátu JUDr. Jany Baricovej a členov senátu JUDr. Milana Moravu a JUDr. Jarmily Urbancovej, v právnej veci navrhovateľa I., bytom v D., proti odporcovi Centru právnej pomoci, Kancelária Žilina, so sídlom v Žiline, Národná 34, o preskúmanie zákonnosti rozhodnutia odporcu z 20. júla 2012, č. 2N 2120/12, o odvolaní navrhovateľky proti rozsudku Krajského súdu v Banskej Bystrici z 26. novembra 2012, č. k. 26Sp/67/2012-22, takto

rozhodol:

Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudok Krajského súdu v Banskej Bystrici z 26. novembra 2013, č. k. 26Sp/67/2012-22 p o t v r d z u j e .

Navrhovateľ n e m á právo na náhradu trov odvolacieho konania.

Odôvodnenie

Rozsudkom z 26. novembra 2013, č. k. 26Sp/67/2012-22, Krajský súd v Banskej Bystrici (ďalej aj „krajský súd“) potvrdil opravným prostriedkom napadnuté rozhodnutie, ktorým odporca nepriznal navrhovateľovi nárok na poskytnutie právnej pomoci podľa zákona č. 327/2005 Z. z. o poskytovaní právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi a o zmene a doplnení zákona č. 586/2003 Z. z. o advokácii a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov v znení zákona č. 8/2005 Z. z. (ďalej len „zákon o bezplatnej právnej pomoci“).

Dôvod pre nepriznanie nároku na právnu pomoc spočíva v prejednávanej veci v nesplnení požiadavky § 6 ods. 1 písm. a/ zákona o bezplatnej právnej pomoci, t. j. požiadavky hmotnej núdze, ktorú zákon jasne definuje. Krajský súd v konaní dospel k záveru, že tento dôvod napadnutého rozhodnutia je vo veci navrhovateľa daný, preto napadnuté rozhodnutie potvrdil. Skonštatoval, že odporca postupoval plne v súlade s § 4 písm. i/, § 4 ods. 2, § 6 ods. 1 a 2 a § 6a ods. 1 zákona o bezplatnej právnej pomoci.

Poukázal na skutočnosť, že s účinnosťou od 01. januára 2012 sa režim pre priznávanie oslobodenia od súdnych poplatkov odlišuje od režimu pre prideľovanie „bezplatných“ právnych zástupcov, ktoré bolo prenesené výlučne na centrum právnej pomoci v zmysle zákona o bezplatnej právnej pomoci. O oslobodení od súdnych poplatkov naďalej rozhoduje súd, a to podľa Občianskeho súdneho poriadku (ďalej len „OSP“).

O trovách konania rozhodol podľa § 250k ods. 1 OSP (v spojení s § 250l ods. 2 OSP) tak, že

neúspešnému navrhovateľovi ich náhradu nepriznal. Súčasne ho zaviazal na zaplatenie súdneho poplatku v zmysle § 2 ods. 4 zákona č. 71/1992 Zb. o súdnych poplatkoch a poplatku za výpis z registra trestov v znení neskorších predpisov (ďalej len „ZSP“).

Proti tomuto rozsudku podal v lehote ustanovenej zákonom (§ 204 ods. 1 OSP v spojení s § 246c ods. 1 veta prvá, § 250l ods. 2 OSP) odvolanie navrhovateľ. Žiadal rozsudok krajského súdu zrušiť, respektíve zmeniť tak, že napadnuté rozhodnutie odporcu bude zrušené. Súčasne žiadal priznať náhradu trov konania v sume 77,5438 eura a zrušiť výrok o povinnosti zaplatiť súdny poplatok 33 eur, ktorý mu bol krajským súdom uložený.

Namietal, že súd postupoval v rozpore s § 30 OSP, v zmysle ktorého účastníkovi, u ktorého sú predpoklady, aby bol súdom oslobodený od súdnych poplatkov, ustanoví sudca, alebo poverený zamestnanec súdu na jeho žiadosť zástupcu z radov advokátov, ak je to potrebné na ochranu jeho záujmov. Poukázal na to, že pôvodné konanie pred súdmi je zo zákona (§ 4 ods. 1 písm. j/, k/ ZSP) oslobodené od súdneho poplatku, mal mu byť pridelený aj bezplatný právny zástupca v zmysle čl. 47 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“). Zdôraznil, že za tých istých podmienok mu boli právni zástupcovia pridelení nielen Okresným súdom Žilina a Krajským súdom v Bratislave, ale aj Ústavným súdom Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“).

Má preto za to, že krajský súd porušil jeho práva garantované mu ústavou, ako aj medzinárodnými zmluvami, keď jeho prípad hodnotil ako prípad zdravého človeka, pričom on i jeho manželka sú ťažko zdravotne postihnutí, náklady na veci bežnej potreby sú pre nich vyššie než by boli pre zdravých ľudí, a súdny poplatok pre nich predstavuje neprimeranú záťaž. Súčasne je im tak fakticky zabránené domáhať sa súdnej ochrany na nezávislom a nestrannom súde.

Odporca sa v písomnom vyjadrení k odvolaniu navrhovateľa v plnom rozsahu s napadnutým rozsudkom a navrhoval ho ako vecne správny potvrdiť.

Poukázal na podmienky ustanovené zákonom o bezplatnej právnej pomoci vo vzťahu k majetkovým pomerom žiadateľa. Zopakoval, že započítateľný príjem navrhovateľa a jeho manželky ako spoločne posudzovanej osoby za mesiace september až december 2011 bol 743,20 eur, a za mesiace január až marec 2012 bol 767,80 eura, čím presahuje zákonom ustanovenú hornú hranicu príjmu 1,4-násobok životného minima pre dve plnoleté osoby, t. j. 451,15 eura, ako aj 1,6-násobku sumy životného minima pre dve plnoleté osoby, t. j. 515,60 eura. Uviedol, že zo zákona nemá Centrum právnej pomoci povinnosť prihliadať na osobné pomery žiadateľa - na jeho výdavky, v prípade navrhovateľa na fakt, že on i manželka sú osobami s ťažkým zdravotným postihnutím a ich výdavky. Jedinou rozhodnou skutočnosťou pri skúmaní majetkových pomerov žiadateľa je totiž výška jeho príjmov.

Ako nedôvodnú označil odporca aj námietku navrhovateľa, že v minulosti mu bol právny zástupca súdom ustanovený, pretože s účinnosťou do 01. januára 2012 rozhoduje o pridelení právneho zástupcu výhradne Centrum právnej pomoci postupom podľa zákona o bezplatnej právnej pomoci. Otázka ústavnosti, resp. rozpornosti tohto zákona s medzinárodnými zmluvami nie je a nemôže byť predmetom tohto konania.

Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej aj „najvyšší súd“) ako súd odvolací (§ 10 ods. 2 OSP v spojení s § 246c ods. 1 veta prvá OSP), preskúmal napadnutý rozsudok, ako aj konanie, ktoré mu predchádzalo, v medziach podaného odvolania (§ 212 ods. 1 OSP v spojení s § 246c ods. 1 veta prvá OSP), odvolanie prejednal bez nariadenia odvolacieho pojednávania (§ 250ja ods. 2 veta prvá OSP), keď deň vyhlásenia rozhodnutia bol zverejnený minimálne päť dní vopred na úradnej tabuli a na internetovej stránke Najvyššieho súdu Slovenskej republiky www.nsud.sk (§ 156 ods. 1 a ods. 3 OSP v spojení s § 246c ods. 1 veta prvá a § 211 ods. 2 OSP) a dospel k záveru, že odvolaniu navrhovateľa nemožno priznať úspech.

V správnom súdnictve preskúmajú sudy na základe žalôb alebo opravných prostriedkov zákonnosť rozhodnutí orgánov verejnej správy, ktorými sa zakladajú, menia alebo zrušujú práva alebo povinnosti fyzických alebo právnických osôb (§ 244 ods. 1 OSP).

Podstatou správneho súdnictva je ochrana práv občanov a právnických osôb, o ktorých sa rozhodovalo v správnom konaní; ide o právny inštitút, ktorý umožňuje, aby sa každá osoba, ktorá sa cíti byť

rozhodnutím či postupom orgánu verejnej správy poškodená, dovolala súdu, ako nezávislého orgánu a vyvolala tak konanie, v ktorom správny orgán už nebude mať autoritatívne postavenie, ale bude účastníkom konania s rovnakými právami, ako ten, o koho práva v konaní ide.

Úlohou správneho súdu pri preskúmaní zákonnosti rozhodnutia a postupu správneho orgánu podľa piatej časti druhej hlavy Občianskeho súdneho poriadku je posudzovať, či správny orgán vecne príslušný na konanie si zadovážil dostatok skutkových podkladov pre vydanie rozhodnutia, či zistil vo veci skutočný stav, či konal v súčinnosti s účastníkmi konania, či rozhodnutie bolo vydané v súlade so zákonmi a inými právnymi predpismi a či obsahovalo zákonom predpísané náležitosti, teda či rozhodnutie správneho orgánu bolo vydané v súlade s hmotnoprávnymi ako aj s procesnoprávnymi predpismi. Zákonnosť rozhodnutia správneho orgánu je podmienená zákonnosťou postupu správneho orgánu predchádzajúce vydaniu napadnutého rozhodnutia. V rámci správneho prieskumu súd teda skúma aj procesné pochybenia správneho orgánu namietané v žalobe, či uvedené procesné pochybenie správneho orgánu je takou vadou konania pred správnym orgánom, ktorá mohla mať vplyv na zákonnosť napadnutého rozhodnutia (§ 250i ods. 3 OSP).

V prejednávanej veci je predmetom preskúmania rozhodnutie odporcu, ktorým navrhovateľovi nebol priznaný nárok na právnu pomoc podľa zákona o bezplatnej právnej pomoci. Dôvodom bola skutočnosť, že príjmy navrhovateľa a spoločne posudzovaných osôb presiahli zákonom ustanovenú hornú hranicu príjmov.

Podľa § 6 ods. 1 zákona o bezplatnej právnej pomoci fyzická osoba má právo na poskytnutie právnej pomoci bez finančnej účasti, ak :

- a) jej príjem nepresahuje 1,4-násobok sumy životného minima ustanoveného osobitným predpisom a nemôže si využívanie právnych služieb zabezpečiť svojím majetkom,
- b) nejde o zrejmu bezúspešnosť sporu a
- c) hodnota sporu prevyšuje hodnotu minimálnej mzdy okrem sporov, v ktorých nie je možné hodnotu sporu vyčíslieť v peniazoch.

Podľa § 6 ods. 2 zákona o bezplatnej právnej pomoci podmienky na poskytnutie právnej pomoci podľa odseku 1 písm. a/ a b/ musí fyzická osoba spĺňať počas celého trvania poskytovania právnej pomoci bez finančnej účasti.

Podľa § 6a ods. 1 zákona o bezplatnej právnej pomoci ak príjem fyzickej osoby presahuje 1,4-násobok sumy životného minima ustanoveného osobitným predpisom a súčasne nepresahuje 1,6-násobok uvedenej sumy a nemôže si využívanie právnych služieb zabezpečiť svojím majetkom, má právo na poskytnutie právnej pomoci určeným advokátom alebo centrom pri splnení podmienky finančnej účasti vo výške 20 % trov právneho zastúpenia podľa osobitného predpisu; splnenie podmienok podľa § 6 ods. 1 písm. b/ a c/ tým nie je dotknuté. Ustanovenie § 6 ods. 2 sa použije primerane.

Podľa § 4 ods. 1 písm. i/ zákona o bezplatnej právnej pomoci je materiálnou núdzou stav, keď fyzická osoba je poberateľom dávky a príspevkov k dávke v hmotnej núdzi, alebo stav, keď príjem fyzickej osoby nepresahuje 1,6-násobok sumy životného minima a táto fyzická osoba si využívanie právnych služieb nemôže zabezpečiť svojím majetkom.

Podľa § 4 ods. 2 zákona o bezplatnej právnej pomoci o príjmu fyzickej osoby, ktorá žiada o poskytnutie právnej pomoci (ďalej len „žadateľ“), sa započítavajú príjmy obdobne ako pri výpočte príjmu fyzickej osoby na účely určenia súm životného minima; to neplatí, ak sú spoločne posudzované fyzické osoby účastníkmi sporu v súdnom konaní s protichodným postavením.

Podľa § 30 ods. 1 OSP v znení účinnom do 31. decembra 2011 účastníkovi, u ktorého sú predpoklady, aby bol súdom oslobodený od súdnych poplatkov, ustanoví sudca alebo poverený zamestnanec súdu na jeho žiadosť za zástupcu Centrum právnej pomoci alebo advokáta zapísaného do zoznamu podľa osobitného predpisu, ak je to potrebné na ochranu jeho záujmov. O tejto možnosti súd účastníka poučí.

Podľa § 30 OSP v znení účinnom od 01. januára 2012 účastníka, ktorý požiada o ustanovenie advokáta a u ktorého sú predpoklady, aby bol oslobodený od súdnych poplatkov, súd odkáže na Centrum právnej pomoci. O tejto možnosti súd účastníka poučí.

Ako správne uviedol aj krajský súd v závere odôvodnenie svojho rozsudku, s účinnosťou od 01. januára 2012 došlo k zmene právnej úpravy, a teda aj pravidiel, pre ustanovovanie právneho zástupcu v občianskom súdnom konaní. Pokým do 31. decembra 2011 to bol súd, kto rozhodoval jednak o oslobodení od súdnych poplatkov (§ 138 OSP), a tiež o pridelení právneho zástupcu - buď z radov advokátov, alebo ustanovil za zástupcu účastníka Centrum právnej pomoci, počínajúc 01. januárom 2012 prešla táto právomoc v plnom rozsahu na Centrum právnej pomoci. Centrum právnej pomoci pritom nie je viazané rozhodnutím súdu o oslobodení od súdnych poplatkov, ani tým, že účastník bol na Centrum právnej pomoci odkázaný súdom.

Okrem zmeny subjektu, ktorý o poskytnutí právnej pomoci rozhoduje, došlo aj k zmene podmienok, a to v smere ich konkretizácie v zákone o bezplatnej právnej pomoci. Občiansky právny poriadok nijakým spôsobom nešpecifikoval, ako má súd posudzovať pomery žiadateľa o ustanovenie právneho zástupcu, či kedy ide o prípad svojvoľného alebo zrejme bezúspešného uplatňovania alebo bránenia práva. Oproti tomu zákon o bezplatnej právnej pomoci v § 6 ods. 1, § 6a ods. 2, ale i v § 4 ods. 1 písm. i/ presne vymedzuje hornú hranicu príjmu žiadateľa pre priznanie nároku na bezplatnú, resp. čiastočne bezplatnú právnu pomoc.

Centrum právnej pomoci - odporca je vo svojom konaní a rozhodovaní viazaný čl. 2 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), a teda môže konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon. V právnej úprave účinnej od 01. januára 2012 došlo oproti predchádzajúcemu stavu tiež k tej zmene, že je špecifikovaný pojem „materiálnej núdze“, ekvivalent „pomeroz odôvodňujúcich oslobodenie od súdnych poplatkov“ v zmysle § 138 OSP. Kým predchádzajúca právna úprava ponechávala výklad tohto pojmu súdu na úvahu a vlastné posúdenie každej veci, zákon o bezplatnej právnej pomoci jednoznačne ustanovuje, čo má Centrum právnej pomoci zisťovať za účelom posúdenia, či žiadateľ je osobou v materiálnej núdzi, a ustanovuje mu presné medze (§ 6, § 6a, § 7 zákona o bezplatnej právnej pomoci). Dôsledkom zmeneného stavu je napríklad aj to, že Centrum právnej pomoci zo zákona prihliada na užší kontext pomeroz žiadateľa - prihliada na jeho majetkové, ale už nie na osobné pomery, kam by spadal aj zdravotný stav navrhovateľa a s ním posudzovanej manželky; prihliada teda na príjmy žiadateľa, ale už nie na jeho zvýšené výdavky v dôsledku potreby špeciálneho stravovania, špeciálnych pomôcok, liekov, či lekárskeho ošetrovania a pod.. Preto pokiaľ odporca po zistení, že príjmy navrhovateľa a s ním posudzovanej osoby, t. j. manželky navrhovateľa, presahujú hranicu príjmu ustanovenú v § 6 ako aj v § 6a zákona o bezplatnej právnej pomoci, t. j. 1,4-násobok sumy životného minima ustanoveného osobitným predpisom (§ 6 ods. 1 písm. a/) a aj 1,6-násobok tejto sumy, nemohol postupovať inak, než rozhodnúť o nepriznaní nároku na poskytnutie právnej pomoci navrhovateľovi z dôvodu, že tento nespĺnil požiadavku materiálnej núdze, ktorá je jedným z predpokladov pre poskytnutie právnej pomoci v režime zákona o bezplatnej právnej pomoci. Pokiaľ teda aj v minulosti súdy ustanovili navrhovateľovi zástupcu z radov advokátov, nie je táto skutočnosť pre posúdenie tunajšej veci relevantná.

Pokiaľ sa navrhovateľ domnieva, že postupom odporcu a následne krajského súdu v tu prejednávanej veci došlo k zásahu do jeho práv na súdnu a inú právnu ochranu garantovaných mu ústavou, najvyšší súd poukazuje na čl. 13 ods. 2, 3 a 4 ústavy, v ktorých sú ustanovené možnosti obmedzenia základných práv a slobôd. Ako vyplýva z čl. 13 ods. 2 ústavy medze základných práv a slobôd možno upraviť za podmienok ustanovených touto ústavou len zákonom. Následne, zákonné obmedzenia základných práv a slobôd musia platiť rovnako pre všetky prípady, ktoré spĺňajú ustanovené podmienky (čl. 13 ods. 3 ústavy); a napokon pri obmedzovaní základných práv a slobôd sa musí dbať na ich podstatu a zmysel. Takéto obmedzenia sa môžu použiť len na ustanovený cieľ (čl. 13 ods. 4 ústavy).

Cieľom novej právnej úpravy bolo okrem iného určiť medze pre posudzovanie pomeroz žiadateľov o

bezplatnú právnu pomoc tak, aby bol daný čo najužší priestor pre voľnú úvahu Centra právnej pomoci ako orgánu s právomocou v týchto veciach rozhodovať. To sa odrazilo v jednoznačnom ustanovení hornej hranice príjmu pre priznanie nároku na úplne bezplatnú právnu pomoc, resp. na čiastočne uhrádzanú právnu pomoc. Táto bola ustanovená paušálne bez ohľadu na druh príjmu, pričom sa prihliadalo aj na výšku odmien advokátov, ako aj možnosť dohodnúť sa na inej odmene než je tzv. tarifa (tarifná odmena podľa § 9 a nasl. vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov; ďalej len „vyhl. č. 655/2004 Z. z.“), ale aj na § 24 ods. 4 zákona 583/2004 Z. z. o advokácii v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o advokácii“).

Podľa § 24 ods. 4 zákona o advokácii advokát môže poskytnúť právne služby za zníženú odmenu alebo bezplatne, ak to odôvodňujú osobné pomery alebo majetkové pomery klienta alebo je na to iný dôvod hodný osobitného zreteľa.

Toto ustanovenie predstavuje alternatívu k bezplatnej právnej pomoci poskytovanej prostredníctvom Centra právnej pomoci. Je však vždy a výlučne na posúdení advokáta, či klient spĺňa predpoklady pre poskytnutie právnych služieb v režime § 24 ods. 4 zákona č. 583/2004 Z. z. o advokácii. Ide o súkromnoprávny vzťah a klient nemôže nútiť alebo autoritatívne od advokáta bezplatné poskytnutie právnych služieb požadovať.

Najvyšší súd preskúmal rozsudok krajského súdu a konanie, ktoré mu predchádzalo, a má za to, že zákonnosť napadnutého rozhodnutia a postupu odporcu bola zistená riadne a v súlade so zákonom. Krajský súd dospel k správnym skutkovým a právnym záverom, keď napadnuté rozhodnutie potvrdil. Preto aj najvyšší súd nemohol inak, ako o odvolaní navrhovateľa rozhodnúť podľa § 219 OSP v spojení s § 250ja ods. 3, § 250l ods. 2 OSP a rozsudok Krajského súdu v Banskej Bystrici z 26. novembra 2012, č. k. 26Sp/67/2012-22 potvrdiť.

O trovách odvolacieho konania rozhodol najvyšší súd tak, že neúspešnému navrhovateľovi ich náhradu nepriznal (§ 224 ods. 1 OSP v spojení § 250k OSP v spojení § 250l ods. 2 OSP).

Toto rozhodnutie prijal Najvyšší súd Slovenskej republiky v senáte pomerom hlasov 3:0 (§ 3 ods. 9 zákona č. 757/2004 Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení účinnom od 01. mája 2011).

Poučenie:

Proti tomuto rozsudku opravný prostriedok nie je prípustný.